

(An)organická setkání

Zvukové instalace v Domě umění města Brna

Letošní jaro je v brněnské městské galerii zasvěceno sound artu. Výstava *Beyond the Sound* ani přidružená instalace *Symbionti 2.0* nepřístupují ke zvuku primárně jako k materiálu uměleckého díla, nýbrž jako k jedinečnému nástroji, jenž nám umožňuje zkoumat a poznávat svět kolem nás.

KRYŠTOF KOČTÁŘ

Zvuky, které se linou z rozhraní tajících ledovců a oceánu, paprsek světla protínající křemíkový krystal, mikročipy, jež zpívají píseň o svém právě probíhající zániku... To je jen zlomek toho, co může až do půlky července zažít návštěvnictvo brněnského Domu umění. Mezinárodní výstava *Beyond the Sound* představuje zvukové umění, jež pomocí rozličných technologií zkoumá současný svět. Svět, který je technologiemi již dávno skrz naskrz protkaný.

Výstavní projekt je třeba vnímat v kontextu kultivování brněnské experimentální hudební scény, na němž se v posledních letech významně podílí zvukový umělec, hudebník a pedagog Jiří Suchánek. Coby jeden z dramaturgů stojí za avantgardně orientovanými festivaly FAUN a Sonda, přičemž právě k letošnímu ročníku FAUN Festivalu byla výstava přidružena.

Festival zahrnul různé žánry i přístupy ke zvuku, jejichž společným jmenovatelem je experiment – mimo jiné volnou improvizací, free jazz či elektroakustickou hudbu. Oproti tomu *Beyond the Sound*, Suchánkova premiéra na poli kurátorství, je zřetelně semknutější a úžeji provázaná s jeho vlastní uměleckou praxí. K mé první zkušenosti s autorovou tvorbou došlo před několika lety na festivalu Hlukovæ mysteria, kde Suchánek představil instalaci, která pomocí senzorů vlhkosti sonifikovala procesy probíhající v půdě. A díla vystavená v Domě umění jako by byla vedena podobnou snahou: spojují organické s anorganickým, s přispěním moderních technologií poddávají umělecký potenciál ukrytý v přírodních procesech a tříbí vnímavost publika k proměnlivému biotopu okolo něj.

Propojení umění s žitou realitou

Multimediální dílo *Symbionti 2.0* autorské dvojice Csilla Nagy a Slávo Krekovič, jež je v Domě umění prezentováno jako samostatná výstava v prostorách Galerie Jaroslava Krále, ale klidně by mohlo být součástí *Beyond the Sound*, se určitý stylizovaný biotop skutečně pokouší vytvořit. Z reproduktorů u stropu se linou záhadně cizorodé zvuky a podlahu pokrývájí rozložitě výtvarné objekty, jež v sobě slučují živé i neživé motivy. Jejich neforemný povrch totiž překrývají látky potištěné fotografickými kolážemi složenými z detailů hub, rzi či olejových skvrn. Působivost díla tkví právě v tom, že není jisté, kde začíná a kde končí reprezentace živého; přírodní a umělé elementy tu koexistují a téměř se nedají rozlišit. Ostatně i příroda je v době antropocénu prorostlá nepřirodními prvky, například odpadem všeho myslitelného druhu. A na hybridní útvary narážíme i ve virtuálním světě, ať už jde o fejkové profily, na nichž roboti předstírají, že jsou skutečnými lidmi, nebo o výtvarná díla stvořená umělou inteligencí. Instalace je příznačně umístěna před velkými okny, která fungují podobně jako zadní (filmová) projekce – lze jimi sledovat dění v přilehlém parku Koliště. Jako by skutečně docházelo k propojení světa umění a žité reality.

Z těsného sepětí s bezprostředním okolím Domu umění čerpá instalace Raviva Ganchrowa *Building Telluric*. Ta v reálném čase snímá a zesiluje proudění pod budovou galerie, kde se, autorovými slovy, „městské antropogenní sítě prolínají s přirozenými elektrickými proudy“. Ze skleněných panelů pod stropem, které plní funkci reproduktorů, se takřka prázdnou místností nese tukání, jež evokuje zvuk dešťových kapek dopadajících na střeche. Na rozdíl od zvuků deště však nemá relaxační, ale spíš tísnivý, melancholický efekt. To, co zní jako přírodní jev, je totiž z velké části důsledek civilizačních ruchů.

Reakce citlivějších jedinců

Část vystavených děl nepoužívá technologii jen jako prostředek stírání hranic mezi umělým a přírodním, ale také jako nástroj, který



Instalace Gila Delindra na výstavě *Beyond the Sound*. Foto Polina Davydenko / Dům umění města Brna

dává hlas organickým strukturám, jež nám doposud připadaly němé. Nejedná se ani tak o projev technooptimismu, jako spíš o pokusy znovuobjevit svět kolem nás. Technologie nám v tomto případě neslibují vykopení někdy v budoucnosti, ale mohou nám usnadnit cestu ke kráse, která existuje už nyní. V tomto ohledu je obzvláště fascinující instalace *Resilience* z „korkového cyklu“ Gila Delindra. Sestává ze čtyř velkých vztyčených dutin korkového dubu, které se otáčejí kolem své osy a přitom se třou o dřevěné pruty uchycené v mikrofonních stojanech. Pomalá rotace korkových monolitů a mikrofony snímané tření dřeva o korek působí vznešeným a současně uklidňujícím dojmem.

Minimalismus, jenž je většině vystavených děl vlastní, ovšem klade na návštěvnictvo nemalé nároky. K tomu mimoděk odkazuje i poněkud nešťastně formulované, avšak symptomatické varování v jedné z místností: „V tomto prostoru se nachází ultrazvuková instalace, která může vyvolat reakci u citlivějších jedinců.“ Jako by takto pojatá tvorba byla schopna vzbudit reakci právě jen u vnímavějších. Je totiž pravda, že neustálá přesycenost zrakovými i zvukovými podněty povětšinou snižuje naši citlivost vůči jemně nuancovaným dílům.

Vedle veskrze technicistní recepce, spojené s obdivem k tu více, tu méně důmyslné schopnosti vytvořit zvuk, je tedy žádoucí pokusit se napojit na zpravidla pomalé tempo instalací a zkusit jejich nesdílnost kompenzovat vlastními úvahami. Právě pojem „napojení“ se zdá příhodný, jelikož mnohé artefakty generují zvuk jako performativně plynoucí proud a vstoupit do něj je vždy jedinečný zážitek. Například instalace *Micro-rhythms V4* od kolektivu Interspecifics za pomoci algoritmu vytvořeného

v programu Python v reálném čase převádí světelné změny probíhající v ampulích naplněných vodou nebo zeminou ve změť táhlých tónů a každá vteřina je neopakovatelná.

Zní zvuk, když nikdo neposlouchá?

Na výstavu jsem zavítal dvakrát. V prvním případě byli přítomni všehovšudy tři lidé, ve druhém jsem se galerii coural skoro hodinu zcela osamocen. Udivilo mě to nejen proto, že byl zrovna státní svátek a patilo se jen dobrovolné vstupné, ale také vzhledem k tomu, že jsem měl v živé paměti zaplněnost Domu umění při vystoupeních v rámci FAUN Festivalu, během něž byla výstava zahájena. „Když spadne strom v lese a vůkol není nikdo, kdo by to slyšel, ozve se nějaký zvuk?“ zní známá filosofická otázka. Nabízí se zde parafráze: vydává nějaký zvuk instalace z otáčejících se korkových objektů, když se v její blízkosti nenachází nikdo, kdo by naslouchal? „Nikoho to nezajímá, nikoho to nezajímá!“ rezonovala mi v hlavě slova Anny Štičkové na adresu kultury, pronesená v diskusi o budoucnosti doktorandských programů na půdě Filozofické fakulty Masarykovy univerzity... Doufejme, že šlo pouze o dočasný pokles na křivce návštěvnosti a že zájem s blízcím se koncem výstavy bude vzrůstat. Byť je třeba uznat, že minimalistickým, do sebe zahleděným zvukovým instalacím to v prázdném prostoru docela slušelo. Autor je filmový a hudební publicista.

Beyond the Sound. Dům umění města Brna, 5. 4. – 14. 7. 2024.

Csilla Nagy, Slávo Krekovič: Symbionti 2.0. Dům umění města Brna – Galerie Jaroslava Krále, 5. 4. – 19. 5. 2024.